

Antifaszizmus és ellenállás Dél-Magyarországon

2. Illegális sejtek

A rendőrség szegedi kapitányának 1941. február 24-én kelt jelentése a Szociáldemokrata Párt szegedi szervezetén belül folyó kommunista szervezkedés eredményeiről számolt be a szegedi főispánnak: „Tisztelettel jelentem méltóságodnak, hogy a bel- és külpolitikai események hatása alatt a baloldali ismert és megfigyelés alatt álló szélsőséges elemek körében az utóbbi időben bizakodó hangulat és ennek hatása alatt megélelt tevékenység észlelhető, egyelőre nagyon óvatosan ugyan, de észrevehető terjesztéssel és természetesen a szociáldemokrata párti kebelében és leple alatt... az elégedetlen elemeket igyekeznek a munkásokon látogatására megnyerni, és főleg a külpolitikai események célzatos tárgyalásával azt a hitet terjesztetni és megerősíteni, hogy Oroszország teljesen felkészülten figyeli az eseményeket, és amint a helyzet megéri, teljes erejével akcióba lép a proletariátus érdekében.”

A rendőrfőkapitány jelentésében a továbbiakban arról is, hogy „Csak kipróbált, régi megbízható elvtársakkal érintkeznek, és az ún. ügyességi utólagos propagandával igyekeznek az emberek gondolkodását az általuk kívánt irányba terelni... Munkásságukra jellemző, hogy bizalmas megállapítások szerint Szegeden ezen a téren a legnagyobb aktivitást az általunk ismert régi, meggyőződéses kommunisták fejtik ki és a legsebb eredményeket is ökörték el”.

Az ellenállási mozgalomban részt vevő illegális kommunisták Bodnár Lajos, Bökönyi János, Cseh Imre, Dobó Miklós, Gladics József, Gombai Mihály, Gombkötő Péter, Igaz Lajos, Komócsin Antal, Komócsin Illés, Krajcók András, Krajcók József, Korom Mihály, Ladvánszki József, Mészáros András, Nagy János, Szógi István és Tápai József nem voltak tagjai a szociáldemokrata párt helyi szervezetének, elsősorban a szakszervezetekben tevékenykedtek.

A kommunista érzelmi és gondolkodású baloldali szociáldemokraták, Csúri József, Csúri Mihály, Gyólat István, id. Komócsin Mihály és Zombori János segítségével hozták mozgásba az illegális kommunisták a szociáldemokrata pártban tömörült munkásokat. Együtt harcoltak az illegális kommunistákkal a munkásegységfront létrehozásáért, a fasizmus ellen.

Ezeknek az illegális sejteknek az irányítását Gladics József 1940-ben történt bevonulása után Gombai Mihály vette át, aki Apró Antal és Sebes Istvánnal volt kapcsolatban. Apró Antal illegális úton rópcédulákat hozott le Budapestről, sőt a csoporthoz eljuttatta az

illegális „Szabad Nép” egyes számaikat is. A különböző rölapok, kiadványok egy másik vonalon is — Komócsin Antal útján — lekerültek Szegedre. Gombai Mihály és Komócsin Antal címére postán is érkeztek különböző illegális kiadványok. A szegedi illegális kommunisták közvetve részt vettek a makói mozgalomban is. Igaz Lajos és Bökönyi János segítségével rópcédulákat juttattak el Makóra.

Békés megyében egymás után alakultak meg a Földmunkás Szövetség helyi csoportjai. 1941 októberéig végén Ságvári Endre megbízásából Holstein László betartotta Békés megye falvainak egy részét, hogy az OIB rendszeres évi szemináriummal hallgatására parasztiatokat hívjon Budapestre. Ezeket a szemináriumokon az OIB kommunista vezetői fiatal parasztkadereket neveltek a Kommunista Magyarországi Pártja és a függetlenségi mozgalom számára. A szemináriumokon, ahol Ságvári Endre, Levin Tibor vezették többnyire a beszélgetéseket, a függetlenségi mozgalom legfontosabb kérdéseiről: Magyarország függetlenségéről, a nyilas veszély elleni összefogásról, a háborúban való magyar részvételről folyt a szó. Az összejöveteleken ugyanakkor megismerkedtek a hallgatók egymással is és megbeszéltek a hazatérésük után kialakítandó kapcsolatokat.

A szervezőmunka, melyről budapesti kapcsolataikat — Kállai Evtát és László Lenkét — állandóan informálták, szépen haladt előre: kibontakozóban volt a függetlenségi mozgalom vidéki szárnya. Tudunk arról, hogy ugyanakkor Békéscsabán és környékén, valamint Keresztes Mihály vezetésével Orosházán és környékén is létrejöttek a mozgalom csoportjai. A fentiek ismeretében még súlyosabban kell megítélnünk a Kállay-kormány politikáját: a kommunisták üldözése és a föld-

munkásmozgalom eltiprása, a vidéki függetlenségi ellenállási mozgalmat is reményteljes kibontakozása közben fojtotta meg.

A sztálingrádi ütközet tombolásának idején Szegeden 1942 decemberében az illegális kommunisták és baloldali szociáldemokraták — nagyobb mennyiségben — rölapokat terjesztettek. A rölapokat a Szegedi Rendőrkapitányság Detektív Tesztületének tagjai 1942. december 25-én a szegedi utcákról begyűjtötték és átadták a Főügyészségnek. A Főügyészség megindította az eljárást „háborúellenes és munkásparaszt összefogást hirdető rölapok terjesztése miatt”. A rölapok szövege volt: „Elég volt a háborúból!” Követel békét! Munkások, parasztiok, intelligencia, fogjátok össze! „Több kenyeret és szirt!” „Hozzák haza azonnal honvédeinket!” „Követeljük újre külön békét!” „Le a Hitler-bérenc kormányral!”

Dél-Magyarországon a szakszervezetekben az ellenállási tevékenység 1943 elejétől új lendülettel bontakozott ki. A munka középpontjában a tömegek antifaszista harcra való mozgósítása állt.

Szegeden az építőipari munkások szakszervezete az egyik legjobban szervezett és legharcosabb csoport volt, itt érvényesült a legjobban a kommunisták befolyása. Jelentős szervezőtevékenységét fejtették ki a kiskundorozmai és a szőregi téglagyárak munkásai között. Különösen szoros volt a kapcsolat a dorozsmai munkásokkal, ahol külön csoportot is létrehozott. Ezt a munkát Gombai Mihály, Ladvánszki József és id. Komócsin Mihály irányította, akik rendszeresen látogatták a dorozsmai építőipari és földmunkásokat, tanácsokkal látták el őket, s marxista irodalmi termékeket juttattak el hozzájuk.

(Folytatjuk.)

Dr. Pernecki Mihály

Meteorológiai kislexikon

Jégeső-elhárítás

Tavaszi végi, nyári zivataraink rettegett, bár szerencsére nem túl gyakori kísérője a jégeső. A jégverés a súlyos károkat okozó elemi csapások közé tartozik, hazánkban például a mezőgazdaságot sújtó időjárási károk között az első helyen áll. Jégverésre legérzékenyebb természetű növényeink a szőlő, dohány, paradicsom, len és kender. Biztosítási statisztikáink tanúsága szerint azonban az a kár is jelentős, amelyet a jégverés az állatállományban és az épületekben okoz. Magyarországon a hatvanas években a jégkarak miatt kifizetett kártérítés összege évi átlagban félmilliárd forintot tett ki, jégesőkben gazdagabb években azonban ennél jelentősen nagyobb kártérítési összegek szerepelnek!

A jégverések hatalmas kártételei miatt az emberek már régóta kísérleteznek különféle védekezési eljárásokkal, a jégeső elleni védekezés gyökerei messzi múltra nyúlnak vissza. Hajdan, zivatar közeledtekor a babonás emberek harangozással próbálták az „égi hatalmakat” jobb belátásra bírni, hogy községük határát megkímélik a veszélytől. Később e szokásnak némi „tudományos” megokolás is adták, mondván, hogy a harangozás keltette légrézgek eloszlatják a viharfelhőket. A múlt század végén hazánkban is elterjedt és a századforduló idején virágkorát élte a vihargyűzés. Szőlőtelepeken itt-ott még ma is láthatunk egy-egy ottfelejtett, megrozsdásodott régi vihargyűt. A vihargyűzés azon az elképzelésen alapult, hogy a vihargyűző elűzi a felhőket, a felhőket keletkező, fölfelé irányított légáramlás miatt a felhők a zivatarfelhőket. A beavatkozásnak ez a módja kétségkívül látványosabb és szervezettebb volt, mint a vihar előtti harangozás, csak éppen azzal nem számolt, hogy a zivatarfelhőkben levő ropant energiák ellenében a vihargyűt keltette légáramlás energiája reménytelenül csekély! A vihargyűzést körülbelül ahhoz a badar igyekezethez hasonlíthatnánk, mintha valaki parittyából kilőtt kavicsdarabokkal gyekzene egy hegyet szétbombáznia.

A felhők belsejében lejárt

zódó fizikai folyamatok alapos megismerése vezetett el az újabb, reményekkel kecsegtető védekezési eljárások megelőzésére főként a Szovjetunióban végeztek az elmúlt másfél évtized során beható elméleti és kísérleti vizsgálatokat. Jégeső azokban a nagyméretű, tornyos gomolyfelhőkben képződik, amelyek felső része még nyáron is belenyúlik a fagypontra alatti hőmérséklet tartományában. Itt túlhűlt vízcseppek és jégkristályok vannak jelen. Ha a zivatarfelhő túlhűlt vízcseppeket tartalmazó részébe különleges jégképző magvakat, ezüstjód kristályokat juttatnak, azok ott gyorsan szétterülnek, s eközben igen sok, de apró jég szem keletkezik.

Beavatkozás nélkül, csak természetes jégképző magvak (jégkristályok) esetén ezzel szemben jóval kevesebb, de nagyobb jég szem jön létre. Ezek esetenként akkorára növekedhetnek, hogy lehullásuk során sem olvadnak el, s pusztító jégesőként érhetnek földet. Az ezüstjód kristályok által létrehozott apró jég szemek viszont már veszélytelenek, mert lehullásuk során ártalmatlan esőcseppekké olvadnak el. Ez a fontos tudományos felismerés alapozta meg a jégeső-elhárítás mai technikáját. A

jótekyony hatású ezüstjódot kis rakétákkal juttatják el a zivatarfelhő jégesőveszélyes gócaiba. A gócek helyét a földről radarkészülékkel mérik be. A Szovjetunióban a Kaukázus szőlő-, tea- és gyümölcs-termő lejtőin végzett első nagyobb szabású kísérletek már komoly eredményeket hoztak, így egymillió hektáron a jégkaraknak 70–80 százalékát sikerült elhárítani.

Napjainkban az ismertté vált alapján több országban folyik kiterjedt, hálózatoszerű jégeső-elhárítás, így a hozzánk közeli országok közül Ausztriában, Jugoszláviában és Olaszországban foglalkoznak intenzíven jégeső elleni védekezéssel. Az elmúlt évben hazánkban is létrejött a jégeső-elhárítás első bázisa a Baranya megyei Tenkes hegyen. A hely kiválasztását Dél-Baranya viszonylag nagy jégeső-gyakorlása, és az ottani, jégverésre különösen érzékeny intenzív szőlő-, gyümölcs- és zöldségtermesztés indokolták. A védekezés első eredményei az idei nyáron mérhetőek majd le, s ezek alapján elvégzendő gazdaságossági számításoktól függően várható, hogy az elkövetkező évek során országunk több körzetében is kiépül majd a zivatarfelhő jégeső-elhárító hálózat. Péczely György

Pályaválasztás és jog

Az általános iskolákban március 20-ig kell beadniuk a tanulóknak a továbbtanulással, illetőleg a pályaválasztással kapcsolatos kérelmeket, jelentkezéseket. Az életpálya megválasztásának fontos jogi szabályai vannak. A szülői felügyelet körébe tartozó jog, hogy a szülő meghatározza a gyermek milyen életpályára készüljön. A családjogi törvény szerint a gyermek részére azt az életpályát kell választani, amely hajlamainak, testi és szellemi képességeinek, valamint egyéb körülményeinek leginkább megfelel. Ha a szülői felügyelet együttesen gyakorló szülők az életpálya megválasztásában nem tudnak megegyezni, a döntést a gyámhatóságra bízhat-

ják. Más a helyzet a szülők különélésénél. Ilyenkor a döntés joga a gyermeket nevelő szülőre illeti meg.

A szülő elhatározását — a családjogi törvény szerint — csupán két körülmény korlátozza. Az egyik: olyan életpályát kell választani, amely a gyermek érdekének (hajlamainak, képességeinek stb.) leginkább megfelel. A másik korlátozás, hogy döntése előtt meg kell hallgatnia a külön élő másik szülőt is. Ez azonban nem azt jelenti, hogy közösen kell határozni — a döntésre a felügyeletet gyakorló szülő egyedül jogosult. Ez esetben tehát nem tartozik a gyámhatóság hatáskörébe, hogy a szülők közötti vitát eldöntse. (MTI)

FEKETE GYULA

A fiú meg a katonák

25.

Hiába tolauskzik, nem jut előbbre a lökdösődő tömegben. Felkapaszkodik azután a terasz karfájára, hogy láthasson.

Onnan már látni valamennyire, bár nem olyan jól, ahogyan szeretné. A világitó meztelen fehérséget — mintha ez már nem Márti volna — nem, ez nem Márti.

„Akkor meg jól van, ha nem Márti — gondolja megkönnyebbülve. — Ot azért féltettem volna. Mindenféle katona van, betegséget is lehet szerezni tőlük.”

„Meg azért hogy jönne már az ki. Eppen Mártit kapják el?”

A katonák is felismerhették, hogy ez a nő nem Márti, mert elszéledtek a hegyen. Csak négyen-ötten maradtak ott a díofánál.

Nézte őket, de besötétedett már. Erőltette a szemét, de nem látta köztük a nagy mellű nőt. Kár volt másfelé pillantani az előbb. Addig tűnhetett el.

A katonák is cigarettára gyűjtöttek. Most lépett ki a díofa mögül a nő. Felöltözött közben.

Várta, hogy a katonák hátha levették volna a szemét. De hozzá sem nyúltak... nem, ez nem az a nő, ez Mari!...

Az ez, Mari, Kirúszozva, kipüderozva, minden. „Várjál csak Mari, megmondalak édesanyámnak, tudom isten, eltángál!”

De végig sem gondolta, rögtön eszébe jutott, ra, sem a vadállatokra, sem mire,

hogy már réges-rég nem lakik otthon Mari. Nem is igen beszéltek róla a családbeliek idegeneknek, mert csak szégyenkezni kellene miatta a falu előtt.

Persze, így is tudják, Kitudódott valahogy. „Nincsen olyan titkos dolog, mit az idő ki nem forog” — mondhatná erre is a Parázsó nagymama.

De akár mint van, sok mindent összeszedhet Mari. Mert a katona mindent odaad. Grisáék is egész spájzra valót felpakoltak a nőknek.

A végén meg belőle lesz a legnagyobb úriasszony, hallani olyat. És akkor majd a család sem szégyenli, hogy Parázsó Mari rossz nő lett. Ha egyszer csak hazaállít, teleaggatva ékszerekkel, drága bundában. És szekerrel hozzák utána az állomásról a tömördek konzervet, gyufát, cukrot, szalonnát, sózott benzint, marmaládót, amit összeszedett a katonáktól.

Fázott. Beszaladt a prészázba a metsző, hideg szél elől — úgysem igen lesz már itt semmi érdekes —, de a prészázban is átfúj a szél. Akárhová búj, ha nekitámaszkodott a falnak, a hátát akkor is érte.

Főlszaladt a padlásra, mert eszébe jutott, hogy el akarta rejteni a dobozokat. De a padlásn még jobban átfúj a szél, és a dobozokat sem találta sehoh.

Lehet, megették a kekszet azóta a katonák. Míg ő leskelődött, akármelyik feljöhett a létrán.

De akkor is: hová lettek innen, a kéményajtó elől a dobozok...?

Főleszméit.

Zúgott odakint a szél, fázott a háta. Magára igazította a legyűrődött takarót.

„Akkor meg a dobozok megvannak még, nem ették meg a padlásról a kekszet a katonák” — gondolta rögtön, és megpróbálta visszaerőszkölni magát a prészázba, hogy valóságos helyzetére ne kelljen gondolnia.

Sem az egyedüllétre, sem az idegen éjszakára, sem a vadállatokra, sem mire,

Húsvéti társasutazás

1975. március 29–30–31.
Útvonal: Szeged–Debrecen
—Miskolc—Miskolc—Tapolca
—Aggtelek—Szilvásvárad—
—Eger—Kékes—Gyöngyös—
—Szeged.

Teljes ellátás, szállodai elhelyezés. Részvételi díj: 550,- Ft/1 fő.

Jelentkezés és felvilágosítás:

Express Utazási Iroda
Szeged, Kigyó u. 3.
Telefon: 11-792, 11-093.

(Folytatjuk.)